

ՀԱՅԵԼԻՒՄԻՆ

Ամէն անգամ որ կը ցոլան
Հայկին մէջ աչքերս իրար,
Ես անծանօթ իմ փոփոխման
Ետ կը սարտնուամ սարսափահար:

Ունէ՛ր ես այսքան բարդուած՝
Ճակտիս վերան՝ թուխ ամբողջներ.
Ինչո՞ւ սըրտիս տըրփին յանկարծ
Կ'եղանակէ մոռցուած երգեր:

Աղօտ յուշեր միշտ կը փնտռեմ
Գարուններէն իմ մանկութեան,
Ու կը խաբուիմ թէ միշտ նոյնն եմ
Մինչ կը փոխուիմ ամէն վայրկեան:

Կարծես երբեք երկու կ'ըլլամ
Ես ինքս երազ և գոյութիւն.
Կը խորանամ, կը նոյնանամ.
Կեանքն է կեանքին լոկ կրկնութիւն:

Կու լամ որ կեանքն այսպէս կ'անցնի
Եւ կը համրեմ գալիք օրերն.
Ի՞նչ խորհուրդ է այնքան գաղտնի
Որ թէ կ'ուզեմ, թէ չեմ ուզեր:

Հարցուցի շատ անցորդներու,
Լերանց անշարժ, ծովերու կոծ,
Բայց չունէին անոնք լեզու
Հորիզոններ բանալու գոց:

Կանգնած եմ արդ ես ինծի դէմ
Գորշ ալիքներ դէմքիս վըրայ.
Հազիւ երբեք զիս կը յիշեմ
Եւ ուղիներն ուսկից անցայ:

Ոչ հետք ունիմ, ոչ պատմութիւն,
Կարծես թէ ծոփն եմ ակօսած.
Կուրծքըս տըլած ալիքներուն
Շուտ անցնելու անդին դիմաց:

Մէկն հեռուէն զիս կը կանչէ
Սըրտիս զարկին հետ մըտերիմ.
Արդէն վաղուց ինձ ծանօթ է
Խանձարուքէս մինչեւ շիրիմ:

1933, Բարիկ Ն. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ԵՕԹԸ ԳՈՅՆԵՐԸ

Ի սկզբանէ ոչ երկինք կար, ոչ ալ լոյս,
Խաւարին մէջ կը գալարուէր մութն անյոյս,
Ծոփն էր աղկաղկ հառաչանքով իր անհուն,
Եւ ցամաքն ալ չունէր ոչ ձեւ, ոչ ալ գոյն:

Ոյժ մը սակայն, որ միշտ մընաց անծանօթ,
Անհուններէն կ'երկարէր վար ցուք մ'աղօտ,
Որ շեղբի պէս կը հատանէր տիեզերքն
Ու կը գոցուէր, դարձեալ խաւար, դարձեալ մէգ:

Բայց մինչեւ երբ պիտի տիրէր տըխրութիւնն,
Ե՛րբ պիտի գար լոյսի գըլարթ հաշտութիւնն.
Ոյժն անծանօթ զայս խորհեցաւ ինք միայն
Եւ իր խորհուրդն ըսկիզբն եղաւ գոյութեան:

Անթուական օր մը սիրոյ պարանով
Իջեցուց կին մը հըրեղէն թեւերով.
Իր ըսպիտակ կուտութեան մէջը մարմինն
Մերկ ճաճանչն էր մեր օրերու արեւին:

Թափառեցաւ հովտէ հովիտ լեռնէ լեռ
Եւ հոն իջաւ որ Հայաստան պիտ' ըսուէր.
Քարայր մ'ընտրեց իր սուրբ մարմինն գըրգարան,
Որ կոչուեցաւ յետոյ դըրախտը մարդկան:

Յամաքն ամբողջ ոսկի գունտ մ'էր տակաւին
Երբոր մարդիկ ծանօթ չէին դեռ մեղքին.
Բաւ էր որ միտքը կարգ դընէր ու սահման
Կատարեալ էր և ամէն ինչ բընական:

Անչափելի ժամանակով խաւարին
Կինն հըրեղէն ծընաւ առանց երկունքի,
ՀԵՐԹԱԿ-ԿԱՐՄԻՐ-ԿԱՆԱՆԶ-ԿԱՊՈՅՏ ԵՒ ԳԵՂԻՆ
ՄԱՆՈՒՇ-ՄԻՐԱՆ ԵՕԹԸ քոյրեր միասին:

Ոչ ոք գիտէ թէ քանի՛ դար, քանի՛ օր
Անոնք սընան աննիւթ լոյսով մայրածոր:
Քարայրն ամբողջ եօթը բեկբեկ երանգով
Գոյն կը փոխէր ու կը լեցուէր հըրաշքով:

Մայրիկ, ըսաւ, յանկարծ աղջկին ըսպիտակ.
Թո՛ղ ինձ երթամ, տեսնեմ երկնի պարունակ:
Հեզիկ բախեց ոսկի թեւերն աղանի,
Երբ դուրս ելաւ լոյս ծագեցաւ աշխարհի:

Ես ալ կ'ուզեմ, ըսաւ Կապոյտն հրաշալի,
Հեռու, հեռու բարձր թռչիլ աւելի:
Հեզիկ բախեց լազուարթ թեւերն ոսկեման,
Երբ դուրս ելաւ երկինք ու ծով կապուեցան:

Քիչ ժամանակ անցած էր դեռ այդ օրէն
Կանանչն երբոր թըռաւ սիրոյ անձաւէն.
Հեզիկ բախեց զըմրուխտ թեւերն աննըման,
Երբ դուրս ելաւ լեռներ ձորեր կանանչցան:

Ծիրանի՛ քոյր, ըսաւ Մանուշ փոքրիկ,
Մենք ալ երթանք նոր աշխարհներ գեղեցիկ.
Ու բախեցին թեւերն իրենց բերկրութեամբ
Մին արշալոյս և միւսն եղաւ թաւիշ ամպ:

Կարմիրն յայնժամ գերդ միամիտ աղանի
Ծափ կը զարնէր որ Գեղին քոյրը պարէր,
Ս. Զեւոն, 1935

ՍԱՏԱՆԱՆԵՐԸ

Աստուած անիծեց զանոնք բոլորն ալ
Եւ իր լուսաշող ապարանքներէն
Գըլորեց դըժոխք՝ ուր տապալ - թաւալ՝
Վըրէ՛ժ կը գոռան, և սո՛ւր կ'երկարեն:

Հոն կը շնչեն հուր, կ'արտաշնչեն բոց,
Կը ծամեն ոսկոր, ու կ'ըմպեն արիւն.
Ո՛չ աղօթք ունին և ո՛չ օրօրոց,
Այլ անէծք ու մահ, աւեր ու վայրէ:

Անոնք գիտեն որ օձերու նման
Միշտ պէտք է սողալ և լարել թակարդ.
Երազանքին մէջ հըմայել Եւան,
Տատասկի փոխել մանիշակն ու վարդ:

Գառնուկի մորթով պէտք է ըլլալ գայլ,
Սիրուիլ և յանկարծ կատաղի թափով
Սարսափ տարածել և ուժգին ոռնալ,
Անմեղ հոգիներ գահավիժել ծով:

Ըլլալ թշնամի ծաղկող սէրերուն,
Եւ ատելութեան վերածել զանոնք,
Ջըմրան ենթարկել՝ բերկրալին գարուն,
Յետոյ յաղթական՝ ծիծաղիլ անհոգ:

1932

Ու ծափ զարկին և պարեցին սիրաշեր.
Երբ դուրս ելան, միապաղաղ կանանչ էր:

Վարդեր անթիւ և կակաչներ բերազգի
Ներկընեցան արեան գոյնովը սըրտի.
Գաշտերու մէջ թերթեր կապած յասմիկի
Գեղինն եղաւ ոսկեփետուր թիթեռնիկ:

Մայրը մենակ ու սարսափած գորովէն
Դուրս ելաւ իր աղջկներուն ետեւէն.
Այն ատեն բիւր երանգներու ճաճանչով
Արեւ ծագեց տիեզերքին համօրէն:

Տեսան մարդիկ ու պաշտեցին տենչավառ
Մայր և ծընունդ, գեղեցկութիւն և հանճար.
Լերանց վըրայ կանգնեցին ուխտ ու խորան,
Ու կոչեցին զայն Անահիտ դիցամայր:

Հ. ՎԱՀԱՆ ԵՕՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Ուր խաղաղութիւն, ուր որ հանգիստ կայ՝
Փոթորիկ բերել, շրջել ամէն ինչ.
Եւ աղանեակի տեսքով հոգեհմայ
Հանել մահաշունչ ազաւի կըռիւնչ:

Յանդըգնիլ նոյն իսկ անապատին մէջ
Քաղցած Յիսուսի ճաշակել տալ քա՛ր,
Ու լերան վըրայ ծոնկիլ բերել՝ շէ՛շ,
Եւ աշտարակէն գըլորել զայն վար:

Անմեղ կոյսերու սրտէն ներս մտնել՝
Եւ ըսպաննել հոն ամէն անոյշ սէր,
Եւ օր մը՝ պոռնիկ՝ ցեխին մէջ տեսնել
Գառնօրէն լըքուած, անտուն և անտէր,

Խուցին մէջ մինակ, իր խաչին առջեւ՝
Անվերջ աղօթող քահանան փորձել.
Արարչին և հէք մարդերուն միջեւ
Անսահման ու մութ քաո՛ս ըստեղծել:

Սարսափ տարածել և քանդել անվերջ,
Ջընջել ու թաղել հաւատք, յոյս ու սէր.
Եւ յետոյ սուգուիլ, յաղթական ու պերճ,
Ծոցը դըժոխքին, և ըսպասել դեռ...

ՀՐԱՋ ՔԱՋԱՐԵԱՆ

Հ Ա Յ Ո Ր Պ Ե Ն

Ծընողազուրկ, ոտաբուսիկ հովտէ հովիտ կը շըրջէի.
 Ծառերուն տակ կը նընջէի, կը հըսկէի, կ'արտասուէի.
 Եւ ո՛չ մէկ ձայն գորովալիւր իմ անունով զիս կը կանչէր,
 Մ'անուկ մ'էի խիստ տարաբախտ, չէի գիտեր:
 Նըկուղներու խաւարին մէջ տաժանագին կ'աշխատէի,
 Կը վայելէին ամէն բարիք ինձ տարեկից մինչ ուրիշներ:
 Օտար կանանց աչքերուն մէջ ես մայր, ես մայր կ'որոնէի,
 Եւ պատանեակ մ'էի գըժբախտ, չէի գիտեր:
 Իմ մայրենի լեզուով ինձ սուր ես դարբնեցի, բանակ չունիմ.
 Ափերս են լի սերմերու լոյս-հատիկներով, երկիր չունիմ.
 Անցեալս է մութ և ապագաս աւերի մութ կ'ելլէ իմ գէմ,
 Երիտասարդ մ'եմ տարաբախտ, այժմ այս գիտեմ, այժմ այս գիտեմ:
 ՀՐԱՁ ՔԱՋԱՐՆՅՑ

1936

ԱՂՕՐԶ ՊԱՆՈՐԵՆՑԻ

Առողջութիւն տուր ինձ, Տէր իմ, առողջութիւն և օրհնէ զիս.
 Ինչ որ կը զգամ թէ կարող եմ իրազործել երկրի վըրայ,
 Գըրչով ներոյժ, նըւագներով յուսանորոգ, հոգեկառույց,
 Սուրով արդար, զինուորելով դատին համար ազատութեան,
 Մի մերժեմ ինձ, մի մերժեմ ինձ. այնուհետեւ վերջ տուր կեանքիս,
 Բայց զիս ըրէ վայրկենամահ, անյայտացուր երկրէս իսկոյն.
 Մի թողուր որ ըլլամ հիւանդ, մի թողուր որ ըլլամ հիւանդ.
 Քանզի գիտես թէ ես որք եմ, թէ տընանկ եմ, թէ պանդուխտ եմ,
 Բերող չունիմ ո՛չ պուտ մը ջուր, ո՛չ դեղ և ո՛չ մըխիթարանք.
 Մի թողուր որ իյնամ փողոց, մի թողուր որ օտար աչքեր
 Յառին վրաս կարեկցութեամբ, մի թողուր որ բախեմ դըռներ
 Ինձ համար փակ. ահանջդ անհուն խոնարհեցուր սըրտիս ձայնին.
 Առողջութիւն տուր ինձ, Տէր իմ, առողջութիւն, և օրհնէ զիս:
 ՀՐԱՁ ՔԱՋԱՐՆՅՑ

1936

Ա Ր Ե Պ Ա Կ Ե Ն

Ես քեզի պէս չըծընայ, բայց քեզի պէս կ'ուզեմ մեռնիլ.
 Ծընունդս ինչ փոյթ, կ'ուզեմ որ կեանքս ըլլայ բեղուն,
 Վըճիտ լոյսի և ջերմութեան ըլլայ աղբիւր,
 Լերան ետեւ կամ ծովուն տակ, մայրամուտին,
 Երբոր սուզուիմ, մարդոց յուզմանց և արցունքին
 Թող ես ըլլամ արժանաւոր, թող իմ մահուամբ
 Անոնք ողբան փափուկ սրտով, մըտքով արդար
 Բարութիւնն ու գեղեցկութիւնն անհետացող.
 Ես քեզի պէս չըծընայ, բայց քեզի պէս կ'ուզեմ մեռնիլ:
 ՀՐԱՁ ՔԱՋԱՐՆՅՑ

1936

Ա Ո Կ Ո Մ Ե Տ Ա Ս

(ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Sit tibi terra levis in æternum!

Կը խոնարհիմ շիրմիդ վըրայ, կարօտն հոգւոյս «Ողորմեա» յիդ,
 Լուս է երգըդ... Լուս է՝ վիշտըդ, Լուս է՝ հոգիդ. դուն ալ չըկաս:
 Կ'ապրի հանճարդ, ձայնդ է՝ հըզօր դարեր անդին գերեզմանէդ,
 Զի Դու խորհուրդն ես հաւատքին՝ Նարեկացւոյն սուրբ, Կոմիտաս.
 Դուն աղբիւրն ես լոյսին՝ ծընած սեւ խաւարէն, բռնութենէն՝
 Որ միտքըդ կոյս՝ խաւարեցուց ... Դու, վեհ երկունքն հայ դարերու
 Եղբարախտ տառապանքին: Արդ կ'աղօթէ Լճիմիածինն
 Քեզի՝ համար, փառքին համար, յաղթանակին Արմէններու ...:

Ըսէ՛ ինծի – կ'ուզեմ գիտնալ – ո՛վ Մունջը մեծ՝ տիեզերքին
 Մահէդ առաջ դուն խոկացի՞ր թէ քու հոգին կ'ընդելուզուի
 Խոնարհ ցեղի մը վսեմ սըրտին ... Անունդ՝ անոր Մըշակոյթին
 Անմահութիւնն կ'ոգեկոչէ: Հիմա ըսէ՛, ըսէ՛ ինծի
 Այսուհետեւ դարեր յաւերժ նահատակի վառ հաւատքով
 Պիտ սաղմոսէս կամքը՝ ցեղիս իրաւունքին, նոր ըստեղծման
 Դուն՝ որ պոռթկումն ես Աստուծոյ խոր զայրոյթին — ըսես անխռով
 «Հայ Կըրօնքի, Գեղարուեստի՝ հին օրրանն է Հայաստան ...»:

Ըսէ՛ ինծի – կ'ուզեմ գիտնալ – ի՞նչ սիրտ էր այդ՝ որ բարախեց
 Ի տես վըշտին ողջ մարդկութեան. տուայտեցաւ անոր համար
 Հայ հոգիով, հայ հանճարով, հայ արցունքով ըլլար գոգցես
 Տիեզերքի մարգարէն: Ըսէ՛ ինչո՞ւ, ի՞նչպէս գիտցար
 Յեղին հեալ, խոր ներշնչել հին պապերուդ ոգին Գողթան
 Կտակել փոխան սուգի, ողբի և անէծքի, սէր ու ժպիտ,
 Խաճի ու աղօթք, շունչով մոգի պիւրկ շըղթայել որք, պանդուխտ Հայն՝
 Իր օճախին, իր արօրին, Հայրենիքին՝ հիմա յաւէտ ...:

Ամէն առտու արեւծագին Արարատի բարձըր լանջին
 Ըստուերըդ թո՛ղ ուրուագծուի դաշտերուն մէջ, ծագէ ի ծագ
 Թող մըրմնջէ ան՝ «Ովսաննա՛ր». օրհնէ՛ իսպառ ցեղին ոգին.
 Քալէ՛ մեր հետ. ապրի՛ մեր հետ. ըլլայ մեր հետ ուր որ ըլլանք...
 Քալէ՛ Դուն ալ – հոգիդ մեր մէջ – աճիւններըդ չորս հովերուն
 Զի Պանթոն ցեղըդ չունի – Հանգչէ՛, բայց տուր Դուն դարէ դար
 Կայծն հանճարիդ ... – մըռնյլ ոգի – այս աշխարհի հոգիներուն.
 Հայ ծընելուդ, հայ մեռնելուդ ճակատագրիդ գաղտնիքը կար...
 «Տուայտանքներ»էն – (1935)

ՖԵՐԱՊ

ԲԱՋՄԱՎԷՊ ՅՈՒՆԻՍ – ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1937